

Συνέντευξη στο «B»

Κέβιν Φέδερστοουν Στην Ελλάδα εξακολουθούν να υπάρχουν συστημικές αδυναμίες

Ο βρετανός καθηγητής στο London School of Economics μιλάει για τις θεσμικές ασθένειες της Ελλάδας και την αναγκαιότητα των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, για τον κίνδυνο που συνιστά η Λεπέν για το μέλλον της ενωμένης Ευρώπης, για το Μεταναστευτικό και τη ρητορική της Ακροδεξιάς

Ευκαιρία για την οικοδόμηση του μέλλοντος της Ευρώπης μπορεί να αποτελέσει το σοκ που προκαλεί στην παγκόσμια τάξη η πολιτική του αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ, του οποίου η πιο πρόσφατη εκδήλωση είναι ο αμερικανοϊσραηλινός πόλεμος κατά του Ιράν. Αυτό υποστηρίζει ο Βρετανός Κέβιν Φέδερστοουν, Ο.Β.Ε. (Αξιωματικός του Τάγματος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας), ομότιμος καθηγητής στο London School of Economics and Political Science, πρόεδρος του Αγγλοελληνικού Συνδέσμου, Ανώτερος Ταξίαρχος του Τάγματος του Φοίνικος και επίτιμος Έλληνας πολίτης. Ο καθηγητής Φέδερστοουν μίλησε στο «B» εν όψει του 11ου Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών (22-25 Απριλίου), στο οποίο θα συζητηθούν οι πρόσφατες εξελίξεις. Βαθιά γνώστης της ευρωπαϊκής και της ελληνικής πραγματικότητας, ο Φέδερστοουν τονίζει ότι οι προεδρικές εκλογές του 2027 στη Γαλλία αποτελούν υπαρκτό αγώνα για την Ευρώπη και ότι η ήττα της Μαρίν Λεπέν σε αυτές «μπορεί να ξαναδώσει στην Ευρώπη το μέλλον της». Όσο για την ελληνική πολιτική πραγματικότητα, αναγνωρίζει τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες της κυβέρνησης, τονίζοντας ωστόσο την έλλειψη αποτελεσματικής αντιπολίτευσης στη Ελλάδα, η οποία θα ούθωσε την κυβέρνηση να λογοδοτεί.

Μετά την επίθεση ΗΠΑ και Ισραήλ στο Ιράν, ο κόσμος μοιάζει πιο ασταθής από ποτέ. Ποια είναι η θέση της Ευρώπης σε αυτόν τον ταχύτατα μεταβαλλόμενο κόσμο;

«Οι επιθέσεις στο Ιράν αναδεικνύουν με σαφήνεια τις εξής προκλήσεις για την Ευρώπη: τι πρέπει να κάνει η Ευρώπη όταν η Ουάσινγκτον την αγνοεί, όταν η φιλοσοφία της εξωτερικής της πολιτικής είναι ξενία προς την ευρωπαϊκή,

και όταν μπορεί να αποσταθεροποιήσει μια κερκτική περιοχή που βρίσκεται στο κατώφλι της; Από τη στιγμή που η Ευρώπη θορυβήθηκε – και δικαίως – εξαιτίας των παλινωδιών του Τραμπ για την Ουκρανία, αναγκάστηκε να ακολουθήσει νέα πορεία. Ωστόσο, θα χρειαστεί πολύς χρόνος για να αποκτήσει τους πόρους που χρειάζεται και ακόμη και τότε, δεν θα μπορούσε ποτέ να αναπληρώσει πλήρως όσα απώλεσε από τη διάλυση της διατλαντικής σχέσης».

Μπορούν οι εξελίξεις στη Μέση Ανατολή να οδηγήσουν σε ενίσχυση της Ευρώπης; Το 2025 είδαμε μια αναζωογόνηση της Ευρώπης, για παράδειγμα πραγματικές συζητήσεις για την κοινή ευρωπαϊκή άμυνα.

«Ναι. Στο παρελθόν συζητούσαμε αν ο Στάλιν ήταν ο “πατέρας” της εννοποίησης της Δυτικής Ευρώπης τη δεκαετία του 1950. Σήμερα, ο Τραμπ έχει φέρει στο προσκήνιο ουσιαστικά ερωτήματα για την ΕΕ, θέτοντας σε δοκιμασία τον σκοπό και τη σημασία της. Δεν έχουμε πλέον μια ενιαία “Δύση”, αλλά ούτε και μια πλήρως διαμορφωμένη “Ευρώπη” ως προς τον τομέα της ασφάλειας. Το σοκ που προκάλεσε ο Τραμπ, καθώς και η αντιπάθεια που τρέφουν πολλοί απέναντί του σε αυτή την πλευρά του Ατλαντικού, δημιουργούν ένα νέο πλαίσιο για την οικοδόμηση του μέλλοντος της Ευρώπης, προσφέροντας ταυτόχρονα νέες ευκαιρίες στους πολιτικούς ηγέτες. Ωστόσο, μετά τις επιθέσεις στο Ιράν, η πορεία της Ευρώπης προς το μέλλον θα έχει κόστος – οι ζημιές που προκαλούνται στην οικονομία θα περιοριστούν τους διαθέσιμους πόρους και θα κάνουν τους ψηφοφόρους πιο αντιδραστικούς».

Καθίστε ότι ο Τραμπ βοήθησε, κατά κάποιο τρόπο, το Ηνωμένο Βασίλειο να ξεπεράσει το Brexit ή να επαναπροεγγίσει την ΕΕ;

«Ποθενά αλλού οι μεθοδεύσεις του Τραμπ δεν έγιναν πιο έντονα αισθητές απ’ όσο στο Λονδίνο. Από την εποχή του Τσόρτσιλ, το Ηνωμένο Βασίλειο εμπίσταντο ότι διατηρεί μια “ειδική σχέση” με τις ΗΠΑ. Αυτό δεν σήμαινε πάντοτε πλήρη συμφωνία: ο Λίβενγουορντ είχε εξοργιστεί με τη στάση της Βρετανίας στο Σουέζ το 1956, ενώ ο Τζόνσον διαφρασεύθηκε όταν ο Ουίλσον αρνήθηκε να συμμετάσχει στον πόλεμο του Βιετνάμ. Η Θάτσερ στάθηκε απέναντι τόσο στον Ρίγκαν όσο και στον Μπους.

Ωστόσο, η έλλειψη στήριξης από τον Τραμπ στο ζήτημα της Ουκρανίας έχει προκαλέσει βαθιά ανησυχία στο Λονδίνο σχετικά με το κατά πόσο οι ΗΠΑ μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστοι εγγυητές της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Αν δεν μπορούν, τότε ποιος είναι ο σκοπός της “ειδικής σχέσης”; Δεν είναι ουσιωδώς τυχαίο ότι η προσέγγιση της Βρετανίας με την υπόλοιπη Ευρώπη στον τομέα της ασφάλειας αποτελεί το ζήτημα το οποίο, μετά το Brexit, έχει την ευρύτερη πολιτική στήριξη στο εσωτερικό της χώρας. Και ο Τραμπ συνεχίζει να ενισχύει αυτή την τάση, καθώς η επίθεσή του στη Βεζουζέλα, οι βλέψεις του για τη Γροιλανδία και ο βομβαρδισμός του Ιράν έχουν ο-

κάνει τη βρετανική κοινή γνώμη. Ωστόσο ο βρετανός πρωθυπουργός Κιρ Στόρμερ εμφανίζεται πολύ πιο διστακτικός όσον αφορά την προσέγγιση με την ΕΕ, στο οικονομικό πεδίο. Η συμφωνία-πλαίσιο που υπέγραψε με την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν τον περασμένο Μάιο δεν έχει οδηγήσει, μέχρι στιγμής, σε ουσιαστική πρόοδο σε αυτόν τον τομέα. Και, παρότι η πλειοψηφία της κοινής γνώμης τάσσεται υπέρ μιας νέας συμφωνίας, το ποσοστό της παραμένει ακόμη μικρό και δεν είναι βέβαιο ότι θα άντεξε στις επιθέσεις του Νάιτζελ Φάρατζ, σε περίπτωση εκλογικής αναμέτρησης ή δημοψηφίσματος. Επομένως, ακόμη και με το “φαινόμενο Τραμπ”, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έχει ακόμη πραγματικά “ξεπεράσει” το Brexit».

Μιλάτε για το «φαινόμενο Τραμπ» και για την αντίδραση της Ευρώπης, αλλά μήπως το «φαινόμενο Τραμπ» είναι προσωρινό και μήπως η Ευρώπη είναι λιγότερο βέβαιη για την αντίδρασή της;

«Εξαιρετική ερώτηση που αναδεικνύει τη σημερινή αβεβαιότητα. Η μελλοντική στρατηγική κατεύθυνση τόσο των ΗΠΑ όσο και της Ευρώπης δεν είναι προκαθορισμένη. Τον ερχόμενο Νοέμβριο, οι Ρεπουμπλικανοί ενδέχεται να χάσουν τον έλεγχο της Βουλής των Αντιπροσώπων, ίσως και της Γερουσίας. Αυτό θα μπορούσε να περιορίσει το “φαινόμενο Τραμπ” νωρίτερα απ’ όσο πιστεύαμε. Σε λίγο περισσότερο από δύο χρόνια, είναι βέβαιο ότι οι ΗΠΑ θα εκλέξουν νέο πρόεδρο. Κανένας Ρεπουμπλικανός δεν μπορεί να κερδίσει απευθυνόμενος μόνον στον βασικό πυρήνα των υποστηρικτών του κινήματος MAGA. Ωστόσο, ένας Δημοκρατικός πρόεδρος είναι απίθανο να μιας επαναφέρει πλήρως στον κόσμο της προ Τραμπ εποχής. Στην οικονομία, ο Μπάιντεν είχε προχωρήσει σε τολμηρές μονομερείς κινήσεις και στο εμπόριο είχε ακολουθήσει προστατευτική πολιτική. Με την εκλογή ενός Δημοκρατικού προέδρου η “Δύση” πιθανότατα θα επανεμφανιστεί. Όλα αυτά ωστόσο είναι υποθέσεις. Όσο για την ΕΕ, είναι πάντα ευάλωτη στις αλλαγές που επιφέρουν οι εθνικές εκλογές στα κράτη-μέλη. Σε λίγες εβδομάδες, ο Βίκτορ Ορμπαν μπορεί να αποτελέσει παρελθόν, γεγονός που θα βοηθούσε την ΕΕ να επιτύχει μεγαλύτερη ενότητα στο ζήτημα της Ουκρανίας και απέναντι στον Πούτιν. Ωστόσο σε 13 μήνες, η Μα-

Στη Μαρίνα Παπαθανασίου

Μια υγιής δημοκρατία χρειάζεται αποτελεσματική αντιπολίτευση. Χωρίς αυτήν, οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να ελέγχονται και να λογοδοτούν όπως πρέπει – κάτι που, δυστυχώς, δείχνουν και τα πρόσφατα σκάνδαλα στην Ελλάδα

Δεν είμαι βέβαιος ότι ένας λογικός ψηφοφόρος μπορεί επί του παρόντος να κρίνει ποιο σενάριο – μια ακόμη αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας ή μια κυβέρνηση συνασπισμού – είναι πιθανότερο να προwhήσει ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις

ρίν Λεπέν (ή ο Ζορνάν Μπαρντελά) μπορεί να εκλεγεί πρόεδρος της Γαλλίας. Η Ισπανία, η Ιταλία και άλλες χώρες έχουν επίσης εκλογές τον επόμενο χρόνο. Η λαϊκιστική Ακρα Δεξιά μπορεί να ενισχυθεί – όπως και η AfD στη Γερμανία. Επομένως, η πολιτική βούληση ώστε η Ευρώπη να ενωθεί και να ενισχύσει τη θέση της στον κόσμο, παραμένει ασαφής».

Η μετανάστευση είναι ζήτημα που αντιμετωπίζουν όλες οι χώρες – συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Η κρίση στη Μέση Ανατολή ενισχύει τους φόβους για αύξηση των μεταναστευτικών ροών. Τι μπορούν να κάνουν εν' αυτού η ΕΕ και η Ελλάδα;

«Σε ποια κατάσταση βρισκόμαστε σήμερα; Έχουμε δρακόντεια μέτρα για να σταματήσουν τα σκάφη που μεταφέρουν μετανάστες, μέτρα που συχνά οδηγούν σε τραγικά γεγονότα όπου απελασμένοι άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους. Η Ευρώπη δεν ξέρει πώς να διαχειριστεί το Μεταναστευτικό και έχει προσφέρει στην Ελλάδα πολύ περιορισμένη βοήθεια. Στην πραγματικότητα, έχει δείξει σε κάποιο βαθμό ανεκτικότητα ή και συγκράτηση στις κατασταλτικές πρακτικές του ελληνικού Αιμενικού που έρχονται σε αντίθεση με τις αξίες της Ευρώπης φυσικά έχουν υπάρξει και "επαναπροωθήσεις". Ωστόσο, το πρόβλημα δεν έχει εξαφανιστεί και οι πόλεμοι στη Μέση Ανατολή είναι πιθανό να στείλουν ακόμη περισσότερους ανθρώπους προς την Ευρώπη. Ωστόσο, το αφήνουμε ότι η μετανάστευση προς την Ευρώπη αποτελεί πρόβλημα, έχει οδηγήσει μόνον σε αποτυχία. Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει κλείσει τις νόμιμες οδούς εισόδου για τους μετανάστες, με αποτέλεσμα αυτοί να φτάνουν με βάρκες, και να δημιουργούνται νέες τραγωδίες. Οι λύσεις που προτείνουν πολιτικοί όπως ο Φάρατζ, είναι ακόμη πιο ακραίες και σκληρές. Χρειάζεται να αλλάξουμε το πλαίσιο της συζήτησης: οι οικονομίες μας αντιμετωπίζουν δημογραφικό πρόβλημα. Οι κοινωνίες μας γερνούν και ο αριθμός των φορολογουμένων δεν επαρκεί για να χρηματοδοτήσει το επίπεδο κοινωνικής πρόνοιας στο οποίο προσβλέπουμε. Οι περισσότεροι μετανάστες είναι σε ηλικία εργασίας- κάποιος διαθέτει τον δεξιότητες που μας λείπουν, ενώ άλλοι είναι διατεθειμένοι να κάνουν δουλειές που εμείς δεν θέλουμε να κάνουμε. Συνολικά, η μετανάστευση αποτε-

Τα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα της Ευρώπης καθυστέρησαν πολύ να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την Ακρα Δεξιά. Διακυβεύονται πολλά στη Γαλλία: μια ήττα της Λεπέν θα μπορούσε να ξαναδώσει στην Ευρώπη το μέλλον της

Το σοκ που προκάλεσε ο Τραμπ, καθώς και η αντιπάθεια που τρέφουν πολλοί απέναντί του σε αυτή την πλευρά του Ατλαντικού, δημιουργούν ένα νέο πλαίσιο για την οικοδόμηση του μέλλοντος της Ευρώπης

λει οικονομικό όφελος για χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία. Με άλλα λόγια, πραγματική ηγεσία δεν σημαίνει να τροφодοτεί τον λαϊκιστικό παροξυσμό, αλλά να αλλάζει τον τρόπο προσδιορισμού του προβλήματος. Ως πρώτο σημείο εισόδου, η Ελλάδα αντιμετωπίζει ένα ιδιαίτερο πρόβλημα και η Ευρώπη πρέπει να κάνει περισσότερα για να τη βοηθήσει. Όμως η Ευρώπη στο σύνολό της πρέπει να ενεργήσει πιο αποτελεσματικά στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών. Στην πραγματικότητα, χρειαζόμαστε περισσότερους μετανάστες απ' όσους ορισμένοι τολμούν να παραδεχθούν».

Ενδεχόμενη αύξηση των μεταναστευτικών ροών μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω ενίσχυση των ακροδεξιών κομμάτων σε όλη την Ευρώπη. Οι δημοσκοπήσεις στη Γαλλία δείχνουν το κόμμα της Λεπέν ως επικρατέστερο στις προεδρικές εκλογές του 2027. Ποια είναι η εκτίμησή σας;

«Αν η Μαρίν Λεπέν κερδίσει, η Ευρώπη – όπως τη γνωρίζουμε – θα τελειώσει όσο εκείνη θα βρίσκεται στην εξουσία. Η Λεπέν πιστεύει σε μια Ευρώπη που θα αποτελείται από ένα σύνολο κρατών με ανταγωνιστικά συμφέροντα και ταυτότητες. Η ΕΕ θα αποδυναμωθεί πλήρως, θα στερθεί τις ανθρωπιστικές αξίες που εκπροσωπεί από τη δημιουργία της, τη δεκαετία του 1950. Οι γαλλικές προεδρικές εκλογές είναι ένας υπαρκτός αγώνας για την Ευρώπη. Δεν περιμένω ότι η Λεπέν θα γίνει πιο μετριοπύνη ή θα μετακινήσει προς το Κέντρο, όπως η Τζόρτζια Μελόνι στην Ιταλία αντίθετα, θα

μπορούσε ακόμη και να ενθαρρύνει τη Μελόνι να κινηθεί προς πιο ακραίες θέσεις. Το κυρίαρχο αφήγημα για τη μετανάστευση, που εν πολλοίς έχουμε αποδεχθεί, έχει ενισχύσει την Ακρα Δεξιά παντού στην Ευρώπη. Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την Ακρα Δεξιά μιμούμενοι τις θέσεις της αντίθετος, έτσι τη νομιμοποιούμε, κάνοντάς τη να μοιάζει κάτι συνηθισμένο. Η κυβέρνηση Στάρμερ προσπαθεί να κατευνάσει το κόμμα Reform υιοθετώντας αυστηρότερα μέτρα κατά της μετανάστευσης, μιμούμενη τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Δανίας. Κόμματα εξουσίας στη Γερμανία και στην Ολλανδία εξετάζουν επίσης παρόμοιες στρατηγικές κατευνασμού. Τα παραδοσιακά πολιτικά κόμματα της Ευρώπης καθυστέρησαν πολύ να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την Ακρα Δεξιά. Διακυβεύονται πολλά στη Γαλλία: μια ήττα της Λεπέν θα μπορούσε να ξαναδώσει στην Ευρώπη το μέλλον της».

Μελετάτε την Ελλάδα εδώ και πολλά χρόνια. Πιστεύετε ότι έχει πάρει μαθήματα από τη χρηματοπιστωτική κρίση; Πώς αξιολογείτε τις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών; Ποιο είναι σήμερα το βασικό πρόβλημα της χώρας;

«Φυσικά, η Ελλάδα έχει αντλήσει διδάγματα από την κρίση, αλλά το κατά πόσον έχει δράσει με βάση αυτά παραμένει ανοικτό ερώτημα. Από πολλές απόψεις, η Ελλάδα έχει εξελιχθεί σε μια εντυπωσιακή ιστορία οικονομικής επιτυχίας στην Ευρώπη, κερδίζοντας διεθνή αναγνώριση. Η πρόσφατη πρόταση να περιληφθούν στη συνταγματική αναθεώρηση νέοι, αυστηροί δημοσιονομικοί κανόνες αποτελεί

ένδειξη της αλλαγής νοοτροπίας που συντελέστηκε μετά την κρίση. Προσωπικά, είμαι αντίθετος σε τέτοιους κανόνες, γιατί μπορεί να εμποδίσουν απολύτως λογικές δημοσιονομικές επιλογές κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου – κάτι που πολλοί στη Γερμανία έχουν πλέον συνειδητοποιήσει. Και αν τελικώς προβλεφθεί ευελιξία στους κανόνες, τότε ποιος είναι ο λόγος ύπαρξής τους; Στην Ελλάδα, ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν συστημικές αδυναμίες σε άλλους τομείς. Σε θεσμικό επίπεδο, είναι οι αποκαλίψεις για τις τηλεφωνικές παρακολουθήσεις, η τραγωδία των Τεμπών και το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ. Είναι σαφές ότι εδώ τίθενται σοβαρά ζητήματα εθνικής και λογοδοσίας των κυβερνώντων. Παράλληλα, εξακολουθούν να απαιτούνται ευρύτερες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που θα ενισχύσουν την εγχώρια αποδοτικότητα και τον ανταγωνισμό».

Πώς αξιολογείτε το πολιτικό τοπίο στην Ελλάδα σήμερα; Μετά από επτά χρόνια στην εξουσία, η Νέα Δημοκρατία παραμένει ισχυρή και επειδή δεν υπάρχει αποτελεσματική αντιπολίτευση. Αυτό αποτελεί πρόβλημα για μια ευρωπαϊκή δημοκρατία;

«Μια υγιής δημοκρατία χρειάζεται αποτελεσματική αντιπολίτευση. Χωρίς αυτήν, οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να ελεγχθούν και να λογοδοτούν όπως πρέπει – κάτι που, δυστυχώς, δείχνουν και τα πρόσφατα σκάνδαλα στην Ελλάδα. Ωστόσο, η δημιουργία μιας αποτελεσματικής αντιπολίτευσης μετά την κατάρρευση του ΣΥΡΙΖΑ και τις αδυναμίες του ΠΑΣΟΚ, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Στην πολιτική, ο χρόνος μπορεί να κυλά πολύ πιο αργά από ό,τι δείχνει το ημερολόγιο: οι συμπεριφορές πρέπει να αλλάξουν και τα πρόσωπα πρέπει να ανανεωνονται. Το ποιος θα φτάσει στην Ιθάκη – και πότε – παραμένει ακόμη ασαφές. Στις δύο όψεις της στην εξουσία, η Νέα Δημοκρατία έχει πράγματα προηθείσει μεταρρυθμίσεις σε αρκετούς τομείς. Ωστόσο, οι επόμενες εκλογές μπορεί να οδηγήσουν σε ένα κοινοβούλιο όπου κανένα κόμμα δεν θα διαθέτει αυτοδυναμία. Δεν είμαι βέβαιος ότι ένας λογικός ψηφοφόρος μπορεί επί του παρόντος να κρίνει πιο σενάρια – μια ακόμη αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας ή μια κυβέρνηση συνασπισμού – είναι πιθανότερο να προωθήσει ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις».